

השנה והאהבה לעיר שעדיין אינה קיימת

ה משורר והסופר היהודי ישראלי ראוון כתב בשנת 1937 כי "עם שאין לו פושעים קיים רק באגדה. זמן רב היה מוספקים האם תל אביב היא אמונה עיר, כי לא היו שם גנבים. במהרה גנוו מעליית-הagg שברחוב ביאליק שחולצת והצילה את המזב. תל אביב זכתה לאורבנייזציה".

תל אביב, ניתנה האמת להיאמר, זכתה לאורבנייזציה הרבה לפני שהיא הייתה לעיר. היחס הדרמטי שפגלים כלפיה בני הדור שחזה בצמיחה ממקבץ של שכונות קטנות - לעיר בת 10,000 תושבים, המשתרעת על שישה קמ"ר בשנת 1934, מצד אחד - העיר היא מרכז תרבותי, מוקם ייצורת של תרבות העברית החדשה; מצד שני - היא אותה המסגרת הגורמת لأنונימיות והסוחפת לפיצול ולטשטוש. העיר היא מוקד הקידמה ובו בזמן היא מוקד השקיעה התרכותית והণוון החברתי. היחס של המשכילים לעיר המורח-איירופית הגדולה הורעתק ביחסם של הציונים לעיר בארץ-ישראל, ולא רק לערים "המורחות הימית-יכוניות", אלא גם לירושלמים וליפו, שהציגו פעמים רבות בדמותן (ועוד נוסף לכך הדימוי של "הישוב היישן"). הרצל כרוב ביוםנו על אלכסנדריה בעל "העיר הקומסומוליטית השטה, שהכילה דברים שונים ומשונים, מן שוקה-ההמות ועד הטרקלין הצרפתי". ועל איומיר הוא כותב שהוא "זוהמה צורית". על ירושלים, כמובן, לא היו לו דברים טובים יותר לומר.

העיר, איפוא, איננה עיר "ריאלית" אלא דימוי ומטאפורה של תרבות. היא "עיר של מעלה" מ"עיר של מטה", ולא "עיר בשירותם". תל אביב גועדה מרਆת היות מתאפרה של עיר מושכלת ומוסלתמת, עיר "ערבית" על-ядמות. מה שנאמר על היישוב היהודי החדש בכלל ועל ההתיישבות החקלאית בתחום כך, נאמר על-ידי אחדים גם על העיר העברית הראשונה. הערים העבריות העירוניות - כמו הערים הבלתי-נעודה להיות הדגם האוטופי של סוגה. לכן, עוד הרבה לפני השפה להיות עיר, ככלומר, מוקדש השקפה היסטורית-אורבניית - למקום ישוב שיש לו אפיונים של עיר והממלא תפקידים של עיר (שאינם קבועים כלל בהיקפה או במספר תושביה), וכתחה תל אביב לתואר של עיר ושרו לה שירי תהילה וקילוסין בעל עיר יחידה במינה. קשה למצוא דוגמאות אחרות בהיסטוריה של התפתחות הערים שמקומישוב עירוני כלשהו תואר - לטוב ולרע - בעיר, הרבה לפני השפה לעיר.

דבר זה מלמד כי האידיאולוגיה הציונית והתרבות העברית היו זוקות באורה אובייסיבי ממש לעיר - עוד לפני שהיא שלהם עיר - כדי שיוכלו לאחוב אותה ולשנאו אותה; כדי שיוכלו לצייר אותה לפי דגם אוטופי-עירוני וכיוכלו לצייר אותה לפי הדגם השלילי של "העיר החטאה". תל אביב גוצרה, אם כן, לא רק כדי שייגרו בה אלא גם כדי שתמלא את תפקיד הכפול של אופוזיציה: מצד אחד, אופוזיציה להוויה היהודית המעוון-עירונית והעירונית בגולה, "תל-אביב", בתפקיד זה גועדה למשל, להוות את ניגודה של "יארשה" שהפחגה בשנות ה-20 לדגם שליליו להוויה עירופית יהודית. התפתחויות חברתיות ותרבותיות שונות בעיר הצומחת במהלך 1924 הוערכו על-פי מידת הריחוק או הקירבה שלהם להוויה החברתית, הכלכלית והתרבותית של האוכלוסייה היהודית ב'יארשה' ושל ההוויה היהודית העירונית ב'יארשה' זו. לכן רבים כליכך בספרות העברית - במקומות שבהיא מקדישה מקום לנוף האורבני והחברתי של תל-אביב - התיאורים בעלי אידיליק גם כאשר אידיאליה ופסטורליה אורבניית לא היו ולא נבראו. מכך גיסא גועדה תל-אביב להיות ניגדו של "העמק", ככלומר - להיות משל קונקרטי לצד השני, האפל, המאים, של ההגשה הציונית "הבראה". החיים האורבניים מתפשו ניגודם של "החיים המוקוריים והחופשיים...". כי-חייב השיגרא הקולוקלים של התרבות העירונית, השטחית, הקולנית, תרבות הרחוב, הקולגנו ובתיהם הקפה". לא רק הפרווה והשירה העברית היו זוקקים לעיתים ל'עיר' זאת; עיר שאפשר להשתמץ אותה בקרות נocket, לתאר אותה בצעדים האידיאולוגיים היתה זוקקה ל'עיר' זאת; עיר שאפשר להשתמץ עליה בקרות נocket, לתאר אותה בצעדים שחוריים וקורדים; ועיר שאפשר להחש כלה את אותו כוח עז וככופל-פניהם של משיכה וڌיה, של חש מפני הפתו שיש בה ושל הרצון להתפתחות. ואכן, לכל אחד יש "תל-אביב" מסויל, המשרטטת על-פי דגם חיווי או שליליו כזה או אחר או על-פי צורך תמאתי או אסתטי כלשהו. מכל מקום, לאחר וה頓דעה הכופה הזאת של "תל-אביב" קודמת הרבה לתל-אביב עצמה, האידיאולוגיה, וכן הספרות היפה, מקדימות בהרבה את המציגות האורבני. ההתפתחות האורבענית לכל גוניה איננה מהוות במקורה זה חומרגלם לספרות, או תפוצה חברתיות תרבותית חולפת ונוצרת אשר יש להגביל עלייה. לבארה היא כמו באה למלא ולמש את הציפיות ואת שרטוטיה העתידי שהקדימו אותה תמיד בכמה שנים. וזאת ועוד: מי שיכתוב את תולדותיה של תל-אביב צריך יהיה לזכור כי הרבה אנשים פעלו בה לא על-פי מה שהיה בה, אלא על-פי המודל והmeta-אפרורה של העיר כפי שהיא קיימת בדמיונם. אילמלא הייתה היטה "תל-אביב" זו שהם חיו בה - עיר שעדיין לא הייתה קיימת - הרבה דברים שהתקיימו בה לאחר מכן - כלל לא היו מתקיימים.